

Rozhovor s Miroslavem Janíkem o trampských kořenech a cestě od luk k lesu

U příležitosti 35. výročí Českého svazu ochránců přírody jsme si povídali s předsedou jedné z jeho základních organizací, nositelem Ceny Josefa Vavrouška a členem Rady Národního pozemkového spolku Mgr. Miroslavem Janíkem.

KOSENKA patří k nejstarším dodnes fungujícím základním organizacím ČSOP. Jak a kdy vznikla?

My jsme začínali jako trampové. A mezi námi byli i Jaroslav Jaroš a Jim Machala, kteří měli ochránářské cítění. Jaroslav Jaroš byl členem Sboru strážců při Národním muzeu. To oni nás tenkrát přivedli k tomu, abychom se začali ochránářsky angažovat, a tak jsme založili ve Valašských Kloboukách základní skupinu TISu – Svazu pro ochranu přírody a krajiny. Což já považuji za strašně důležitou součást historie. Jak je známo, TIS byl donucen koncem 70. let k zániku. Současně byla založena nová organizace – ČSOP. A před námi stálo dilema, co dál. Polovina chtěla v ochránářské činnosti pokračovat a založila proto základní organizaci ČSOP, druhá polovina do ČSOP nevstoupila, že je to nějaká habadůra. My jsme říkali: když to nebude v pořádku, když se nám to nebude líbit, tak prostě skončíme. A jak ukázal čas, je dobře, že jsme neskončili. To bylo v květnu 1980, necelý rok po založení ČSOP na celostátní úrovni.

Jak říkáš, KOSENKA stojí na trampských základech. Dnes jsou často trampové a ochránci přírody vnímáni jako dva nepřátelené tábory. Jak tohle vnímáš ty?

Tohle asi nejde nějak zevšeobecnit. Řada trampů má krásný vztah k přírodě, spolupracuje s námi, řada ochránců přírody se stejně

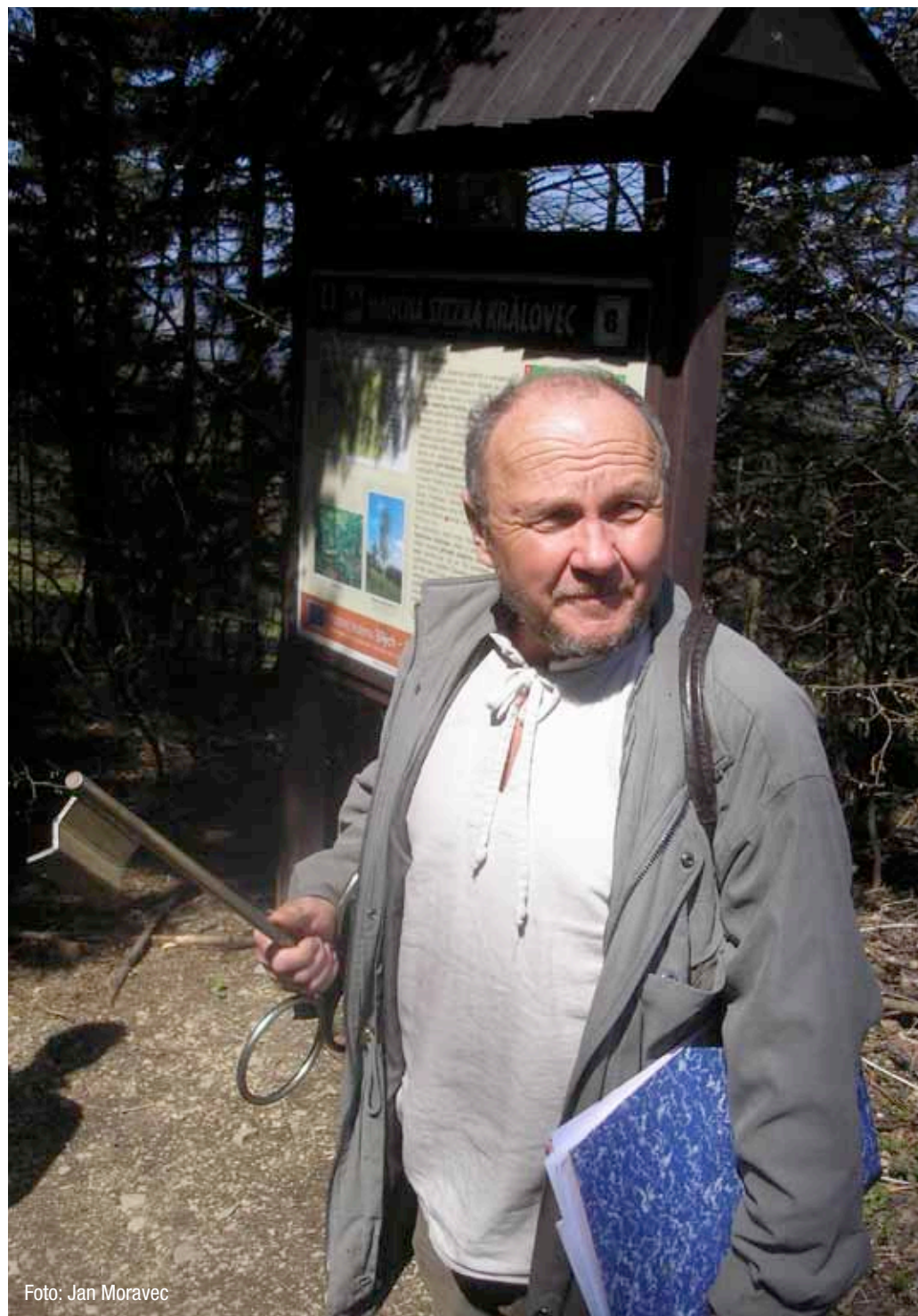

Foto: Jan Moravec

jako my rekrutovala z trampských řad. Mně dal tramping jak lásku k přírodě, tak i základy stále otevřeného demokratického myšlení. Někdy určitě mohou vznikat různé střety, problémy, ale je pravda, že i ochrana přírody se občas chová k trampům velice necitlivě. Kde vidím problém, jsou trampské chaty. Já třeba vnímám staré trampské chaty jako památky, jak po stavební stránce, tak i třeba co se interiéru týče. Ale je otázka, jak to zajistit do budoucna. Znáám řadu smutných příběhů, z hlediska ochrany přírody i toho trampingu. Staré chaty se proměňují v haciendy, staví se kolem ploty, trampský duch úplně vyvanul a okolní příroda trpí. Jeden z čerstvých a stále ještě bolavých příkladů máme tady na Javorůvkách. Náš bývalý šerif, dokonce jeden z těch, co byl i v TISu, tam měl takovou pěknou klasickou trampskou chatičku. Nedávno tam postavil v podstatě milionářskou chatu, velice nešetrný zásah v ochranném pásmu rezervace. A i když si původní trampové ty staré hodnoty uchovají, často je pak necítí jejich děti. Ty chaty jsou prostě vždy zárodkem velmi nepříjemného vývoje v krajině.

Předpokládám, že jméno KOSENKA souvisí s kosením. Proč ho ale píšete velkými písmeny, jako by to byla nějaká zkratka?

Ona to v podstatě je symbolická zkratka. Ale to je delší historie. V 80. letech se pro základní organizace žádná jména nepoužívala. Byli jsme prostě 57/01 ZO ČSOP. Jenže to označení číslem bylo strašně neosobní, a navíc, co je to to ČSOP? Nějaký svaz ochrany požární? Takže pak přišla etapa, přesně rok ti už neřeknu, kdy si organizace začaly vymýšlet vlastní jména. Aby se nějak odlišily, aby se zdůraznila jejich specifická činnost. I my jsme začali řešit, jak se budeme jmenovat. Měli jsme velice pěkné vztahy se Slovenskem, tam byla organizace KOZA – Karpatské ochránářské združení altruistů. Tak jsme si říkali, no dobře, my když kosíme, tak budeme KOSA. Ale ta kosa se nám nějak nezdála. Kosa, to je smrt a zima, Kosa ne! A tak padaly různé návrhy: Bílé Karpaty, nebo podle lokalit, které kosíme – Bílé potoky, Javorůvky... Nápadů bylo spousta, objevila se i Kosenka. Slovo krásné, libozvučné. Připomínající ráno, když se jde kosit louka, naději, že se všechno podaří... Takže Kosenka. A k té zkratce; my jsme tu původní rozšířili na Karpatské ochránářské sdružení environmentalistů, nepolitiků,

křesťanů, altruistů. Tahle organizace byla vždycky taková směs různých lidí se společným zájmem, byli mezi námi trampové, bývalí skauti i komunisti, křesťané i „indiáni“... Proto KOSENKA velkými písmeny.

Kosení Bělokarpatských luk je dobrovolnickou akcí s dost možná vůbec nejdělsí tradicí u nás; letos mělo již 34. ročník. Jak vznikl nápad pozvat na pomoc další lidi mimo vlastní organizaci?

Na úplném počátku stál doktor Vladimír Růžička z tehdy nově založené správy CHKO Bílé Karpaty, který si uvědomil, že ochranu přírody je nutné dělat s lidmi v místě. Tak si nás tady našel, my jsme ho zavedli na louky, kde jsme trampovali, on nám ukázal orchideje a vysvětlil, že jestli se s těmi loukami nebude něco dělat, tak ta romantika na nich brzo skončí. První kosení se uskutečnilo v roce 1981, to bylo ale ještě jenom pár kamarádů. Ten moment, na který se ptáš, nastal později. Tenkrát vedl Josef Velek v Mladém světě trampskou rubriku Tábory oheň. Bylo to v pátém ročníku, kdy jsme prostřednictvím tohoto sloupku pozvali na pomoc další lidi. Trampové, přijďte chránit Bílé Karpaty! A přijelo tehdy asi sto dvacet lidí z celé republiky. Později už to nebyli jen trampové, začali přibývat i studenti různých přírodovědných oborů, a poslední období je nesmírně překvapivé v tom, že začínají přijíždět lidi všech branží. Já si vždycky dělám na Kosení takový jednoduchý průzkum; dnes je tam tak pětina šestina lidí s nějakým přírodovědným či environmentálním vzděláním, přijíždějí především lidé, kteří hledají vyvážení života ve městě. Ale stále si to do jisté míry uchovává ten trampský ráz. Vaří se v polní kuchyni, spí se pod stany či pod širákem, večer se hraje na kytaru... I když dnes je program mnohem bohatší, letos bylo součástí třeba setkání s Augustinem Grefou, domorodým indiánem z kmene Kichwa z ekvádorské Amazonie, zařazujeme i odborná ochránářská témata a mnoho dalších.

A vracejí se lidi?

Ano, vracejí se. Dvě třetiny až tři čtvrtiny lidí přijíždějí znovu, takže v každém ročníku bývá jen tak kolem čtvrtiny nových účastníků. Někteří už tady byli třeba i patnáctkrát, Vojta Malík z ČSOP Slavičín absolvoval s výjimkou jednoho ročníku všechny. A už jezdí dokonce

i děti těch prvních účastníků. Z toho mám ohromnou radost. Udržujeme tu nejenom louky, ale i vztahy mezi lidmi.

Vy kosíte louky převážně ručně. V čem vidíš význam ručního kosení? Má to z hlediska ochrany přírody nějaký smysl, nebo je to spíše udržování tradic?

Ruční kosení je pro nás zásadní priorita. Je nejdůležitější k přírodním společenstvům, zejména ke všem živočichům, kteří se na louce vyskytují a mají možnost unikat nebo se včas skrýt. Lze jím citlivě ošetřit i mokřady, okolí solitérních dřevin, okraje luk na hranicích s lesem. Cenným momentem je i sociální funkce, propojování mezi lidmi a přímý kontakt člověka s přírodou. To žádný stroj neumí! Dnes se ruční kosení šíří v souvislosti s rozvojem zdravého životního stylu i v moderním světě. Takže rozhodně ne jen staromilství a tradice.

Vy louky nejen kosíte. V 90. letech jste, pokud vím, organizovali i aktivity směřující k návratu pastvy ovcí do valašské krajiny. Jaký měly ohlas?

To byl, myslím si, velmi důležitý okamžik. Protože do té doby se o louky pečovalo vlastně jen kvůli těm orchidejím, kvůli biodiverzitě. Seno se pak leckdy nechávalo shnit na okraji lesa, to mnoha lidem vadilo, nebo se páliho, to ale také nebylo ono. Návratem ovcí do valašské krajiny se mnoho věcí změnilo. Část luk se začala spásat, pro seno z těch ostatních najednou bylo využití. O problém karpatských luk se začali zajímat i lidé, kteří nebyli ochránáři, leckdo si přestal říkat „to jsou blázni, proč to tady kosí?“ Rozšířil se počet příznivců, lidí, kteří hodnotili kladně naše aktivity. Protože ten vztah k pozemku jako něčemu, co přináší lidem obživu, názor, že krajina má být k užitku člověku, je tady velice silně zakořeněný. Bohužel, dnes je někdy hlediskem jediným. V Karpatech byla vždy harmonie mezi složkou přírodní, hospodářskou a sociální. Dneska už se to posunulo dál, máme tady několik ekologických farmářů, už to funguje v podstatě nezávisle na nás a je to fajn.

Po roce 2000 jste ale těžiště své pozornosti zaměřili na karpatské lesy. Proč taková změna?

To je další zajímavý vývoj. Roky jsme podepisovali různé petice za záchranu Amazonie a podobně. To bylo sice pěkné, ale já si

Fota: Eva Mališová

postupně uvědomil, že ten les je strašně důležitý i u nás. Že les je vlastně základ stře-
doevropské přírody. Ty louky byly člověkem
vytrženy z lesů, les je obklopuje. Že je nutné
pro ten les fakticky také něco dělat, nejen
podepisovat petice a kritizovat. Velice mne
v tom inspirovalo slovenské Lesoochranárske
zoskupenie VLK. Nejprve jsme se tedy pus-
tili za pomoci kampaně Místo pro přírodu
do záchrany krásného prastarého jedlobuko-
vého lesa, kterému říkáme Ščúrница, a později
jsme díky odkazu jedné kloboucké důchod-
kyně, paní Sedláčkové, koupili i les na Stráži,
který propojuje dvě luční přírodní rezervace,
o které jsme se léta starali. My prostě k tomu
lesu postupem času došli. A prostřednictvím
lesa i k velmi významnému prvku svobody
lesa, k divočině. Bez ní není a nebude ani svo-
boda člověka.

**Na kopci, na jehož úbočí se dnes
rozkládá Ščúrница, měl stát v 80. letech
hotel. Je vaší zásluhou, že tam nestojí.
Byl velký problém v těch dobách
zabránit podobné stavbě?**

To byla velká kauza. Tehdy si vymysleli, že
postaví na Ploščinách, v té nejkrásnější části
s jalovci, kde se dneska pasou ovce, hotel.
A nám se to krajně nelíbilo. A tak jsme začali
bojovat tehdejšími prostředky, dovolávali

jsme se „strany a vlády“. Naše strategie byla
tehdy jasná: když budeme dělat poctivě akce
na ochranu přírody, nemůže nám nikdo nic
vyčítat. Chodili jsme sázet stromky, opravovat
studánky, v lesích jsme pomáhali stavět oplo-
cenky, JZD sbírat kameny. Do politiky jsme se
příliš nepletli. A to nám dávalo takovou něja-
kou sílu, když nastal skutečně velký problém,
jako byly Ploščiny nebo třeba Barum Rally
přes Bílé Karpaty. My využili určité dvojkolej-
nosti té doby a šli jsme po linii státní správy
i tlaku na linii stranickou. Odbornou diskusi
jsme vedli s okresem, s tehdejšími Střediskem
státní památkové péče a ochrany přírody,
s městem, a když nás neuspokojovala jejich
stanoviska, tak jsme si stěžovali až na ústřed-
ním výboru komunistické strany. I v Rudém
právu byl tehdy otištěn článek, komise jez-
dily... Už byl dokonce vykácený průsek, že se
bude stavět, ale nakonec od té stavby upustili.
Já sám bych se rád dozvěděl, nakolik to byl
skutečně náš úspěch a nakolik v tom hrály
roli nějaké jiné vlivy. Stejně tak to Barum Rally
jsme tehdy zastavili.

V téhle souvislosti stojí za pozornost ještě
jeden aspekt. Za těch čtyřicet let se nám
některé věci propojily, aniž bychom to jakko-
liv plánovali. Když jsme bojovali proti hotelu,
vůbec jsme netušili, že bychom se někdy
mohli zajímat o ty lesy tam, že bychom je
dokonce mohli vykoupit a vytvořit tam sou-
kromou rezervaci, která ve spojení se státní
rezervací na vrcholu dneska tvoří krásný veli-
ký přírodní celek. Kdybychom tenkrát proti
hotelu nebojovali, nikdy by se to nepodařilo.
Stejně tak třeba na Stráži. Před léty jsme tam
ochraňovali malé stromky, listnáče, jenom
z toho důvodu, že nám bylo líto, že se o ně
nikdo nestará, že jsme nechtěli smrkovou
monokulturu. Ani jsme nevěděli, koho to je.
No a dneska ten les vlastníme a ty stromky, co
jsme tenkrát zachránili, tvoří kostru přirozené-
ho základu toho lesa.

**Jak vnímáš současnou ochranu přírody
v České republice, její silné a slabé
stránky?**

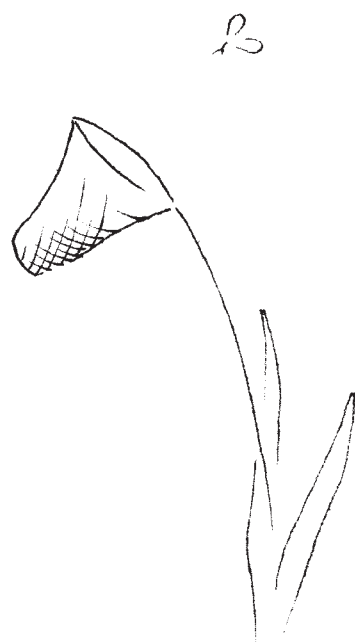
Silnou stránkou je jednoznačně bohatá, již
desetiletí trávající tradice dobrovolné, nestátní
ochrany přírody. S dobrými výsledky a vel-
kým, mnohdy bohužel nedostatečně vyu-
žitým potenciálem. Právě nestátní sektor

zde v minulosti výrazně přispěl k formování
ochrany přírody a krajiny; koneckonců i lidé,
kteří stáli začátkem 90. let za našimi nespo-
rně dobrými zákony na ochrany přírody, vzešli
právě z nestátní sféry. Nejcennějším vkladem
do budoucnosti zůstávají dlouhodobě utváře-
né vztahy mezi řadou nevládních organizací,
jednotlivců i profesionálních ochránců přírody
a krajiny.

Slabou stránku vidím v silně konzumní a zatím
stále neuspokojené společnosti, což se pro-
jevuje v tom, že zde je v politice i v sociální
oblasti pro ochranu přírody velké nepochope-
ní. V určitých momentech dnes máme lepší
oporu v Evropě než na národní úrovni. Trochu
nešťestí je, že zejména státní ochrana přírody
zde nemá úplně dobré jméno u veřejnosti.
Mnoho různých zákazů, příkazů, omezení
a nařízení lidé nechápu a státní ochrana
přírody je není schopná dostatečně vysvětlit.
U nevládek je to možná přeci jen o něco lepší,
každopádně ve zlepšení pohledu na ochranu
přírody u veřejnosti má státní i nestátní ochra-
na přírody stále velký dluh.

**Děkujeme za rozhovor
Jan Moravec**

*Autor rozhovoru pracuje v ČSOP a je členem
redakční rady časopisu OP*

kresba Jan Steklík

Severní Teritorium – Austrálií od Kakadu po Uluru

Petr Kovařík

**Severní Teritorium, to je ta nejtypičtější Austrálie –
taková, jakou si většina lidí představuje. Tady
se nachází Rudé srdce Austrálie, právě tady najdeme**

**vyprahlé savany, polopouště a pouště, kterým
dominuje neskutečný monolit Uluru spolu s dalšími
podobně bizarními červenými skalními masivy.**

Uluru – KataTjuta. Fota: autor